

M. 13877: 1-18.

ACC. N:R.

Landskap: Skåne
Härad: Ljungby
Socken: Alvarum
Uppteckningsår: 1954

Upptecknat av: Gotthard Andersson,
Adress: Torggata 21, Helsingborg
Berättat av: Densamme, f.d. mjölmane
Född år 1876 i Ystad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kravvar och kvarndrift. s. 1-18.

LW 599

Skriv endast på denna sida!

Luf 99

Kvarnar i Ällerums Kommun

Ällerums Kvarn, Hjelmskogs Kvarn, Döshults Kvarn

Kulla Gunnarskogs Kvarn, Tornhults Kvarn

och Planamölla alla 6 stycken i en kommun

vilka alla gick ned vind till 1925. En varken

Kvarn vel ja har varit vid Duvestubbe men

före min tid. Tornhults Kvarn var skinnklocka

Planamölla var stålsmölla alla de andra Holländare

De äldsta Holländarna är nog byggda på 1840-

1850. Kulla Gunnarskogs Kvarn är byggd flera

år äldre än nog en av de äldsta i hela

Sverige ing har hört sätta om Holländare

bygt dem men vel det inte. Av dessa 6. Kvarnar är

4 st. kvar men endast 2 som maler med elektrisk

kraft det är Ällerums o Döshults som di har

moderna manualkvarnar maler di rätt mycket

mestam införslutande fodersäd

Rent utan vingar ingen av ovan nämnda har
Kvarnar der hänger 1 på någon och 2 på en annan
Men odugliga att begagna. Allerums och Döshults Kvarnar
hade hjälpmotorer för cirka 25 år sen men den en
vinge fallit ner sluta di rent att mala med
vinden för en 10 år sen en vinge är mycket dyr
men och kraschen är allt för ostadig o osäker folket
nycket fördyrat att stå o mala med så ojäminkraft
det skall gå undan om det shall löna sig. Här
i dessa trakter har nog inte varit många
skvaltkvarnar marken är rätt jemn så här
är nästan inga fall. Några ortsnamn efter kvarnar
vet jag inte om. Vid Duvrectubbe finns ännu
en nätt stor o fin hälledamm men den är upprörad
och iordningställd så sent som 1908. då byggdes
der ett litet Kraftverk för belysning av gården
men gick inte länge der var fortfarande vatten
är endast en liten bäck.

Nägon dammt för uppsamling av regnvatten
har ja aldrig härstalat om! Vid Pålbyppi (seer)
Helsingborg är en fin hälledamm och den
gamla möllan är den också staden häller den
i ordning di har också hvä Holländska och en
stabbarmölla som di häller i flånd. Stabba
möllerna troj ja taket har förändrat ^{inte} ej något
vidare. Ärigen di ha varit rätt lika på alla
jag sett. Dernot har hattan på di Holländske
ändrat ^{ej} en del. Den gamla Kulla Gunnarstorp
Kvarnen är inte mycket lik de senare bygda
den har inte allt nägon spira som de senare
bygda. Hade det varit sommar skulde jag
syklat dit o tagit ett fotografi av den o sånt med
kjorteln på stabbarna kom nog till i början av
1900 talet nägon ändring av grunden medde inte
kjortelen kom nog till för att skydda slockarna
som di brukta ställa på grunden.

Den äldsta kvarnen är säker Kulla Gunnarstorp
och den har omgång av härd med smedstygver
fästa ner vid grunden muren är inte så
hög som på de senare bygda Kulla har inte
något riktigt loft i muren som de andra
på di höge murarna kom smedstygverna
mitt på muren. Skinnklockan sror ja kom
till samtidigt som andra Holländare Den var
ju lättare o billigare att bygga och underhålla
Sjölv stommel var av fur i särmländska färet
Acketen var av ek vingarna fur. Hjulen armar
na var av fur kransen var olika björk eller ek
huggarna var alltid vittrot som är ett
segt o härdpå di kunne sitta 35 a 40 år och
gå varje dag det blåste. Järningarna var nog
först i bruk uppe i Halland men det var nog
omkring eur i början på 1900-talet

Jag känner till en kvarn det är Åkerums som lät
ja ägt o brukat från 1905 till 1940. Det sitter den
i Farringe ännu. Omkring 1930 kom jag till
Västra Karups Kvarn o där låg ett par begagnade
jernvingar som mjölnaren det köpt i hand
från en riven kvarn. ja tog vår smed dit
o vi matte lite o sag på dem sen gjorde han
en vinge. ja har inte sett någon mölla som
har gått mot den vanliga var vinden sydlig
gick di alla med sols men stod de mot norr
gick de mot sols. justera vingarna har ja inte
hört talas om. Fjärsvickarna kom nog t
i bruk i slutet på 1800 Alet men bland
kvarnarna här i Kullabygden finns ingen
fast ja har reda på mer än 20 di var mer
moderna uppfällda i Halland o Västergötland
i Björke härad var en kvarn i Måsinge
som var sjuv-drejande i självrörande del

var den första ja såg det var i slutet på
1800, men omkring 1908 kom ner en till
Braddarp den flyttas dit från Västergötland
någon kanske hade nog inte stått den långt
för den var fullt modern mycket mer fjern
till hjul o axlar än i ^{de} gamla möllerna.
Vägra signaler med vingarn känner ja inte till
spet än di tala om när stabbamöllarna hattka
svartens ställa di vingarna till ända + di
truska annars stå så här X di hade ju inte
mer än 1 kvart på möllan fick ju stå under
tiden, di Holländske hade 2 à 3 joar bletsar så de
kunde ju mala under tiden, ja var på Växby
Kvarn 1884 - 1896. Den låg nära kyrkan, alltid
när det var begravning stårna vi Möllan
innan begravningsföret kom fram behövs
inte sätta för hon har ing vingar nu.

Knögverket, som jo är äldre än häftjulet här
är det endast knögverk på alla möllorna.
Trots att både stora och små kvarnar kan
använda häftjul, vilket är bättre vet ja inte
har aldrig använt häftjul. Av kvarnsegeln
är nog fyra kloseglet åtta att di böja med
steklosseglet var för det var lättare att segelfälla
ett stycke i en fyra klosegel di får knäggas ner
i stenen efter som stenen sliter det var.
Rätt stora stenen skulle ju ligga alldeles rått
och fast. Men på senare tider begagnas
balans segel det var bra men den skulle hållit
vara jemte o god fart passa inte precis på en
ostadig värmölla. Åtar av jern vet ja inte
bestämt men ju stor allt det var mot slutet
1800 talet vet bara att han skyckan här icke.
Att drejkranen var skodd med jernskena känner
ja till men den kom nog till när kvarnen byggdes.

utan förm.

. b. i. rörelsebestyrkning

schwabt.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

men men som börja med der känner jag att
inte till sjanstor att sikten kom till i de
flerta fall när kvarnen byggdes. Kross Öremot
begynt de inte med förs år i slutet av 1800-talet
di begagnas fortfarande fast mindre nu än
förr di var ju avsedda att krossa såd till
mästar och som traktorerna övertagit hästens
arbete går här inte mycket till hästar.

Känner inte till någon kvarn som dragits av
hästar. De kvarnar som det var hög grund
till hade det första loftet i muren vi kalla det
målloft det brukte sikten att stå nära loft
kalla vi broloft manuset kom av att det var
den till kvarnarna. Bron kallas det från den
spis delen eller längjemet stod på och var den
att höja o sänka ejter som man lyfte och häkte
kvarnen och kom mijäl mer i säckarna
härta fast var kvarnloftet det låg kvarnarna

Mäta lopp var väckringsloppet det var vanligt
i st. hissar för att hissa upp säckarna nära
loppet var skat under hatten det var ingen ting
vi kalla det hatten ja har inte reda på vem
bygt kvarna här mer än Allersvins som jag
omtalat först ja dor inte här bygts mer än
en kvarn i min tid det var Ryssmöllan vid
Abjohult den byggdes omkring 1880 efter den
andra brände och förr. Den som byggde den var
sist nagon längre ner ifrån Skåne annars
var här nog möllebyggare i Kullen Grönström
Personen var den äldste som varit i verksamhet
i min tid här var en son hette Ekström från
Torslutt en Sven Person från Allersvins en Nils Nilsson
ödäkra och den siste som lever annu är
Nils Tellström Döshult han inte nagon av dem
bygt nagon ny kvarn men val flyttat ett
par stycken och reparerat di gamla möllerna

det mästa var att sätta upp nya vingar någon
ny axel huggat om någon gång. Möllebyggaren
var mest ensam någon gång var di bra men när
di skulle ha den upp behöfdes en 7-8 till in vinge
till en axel nästan dubbelt så många då kom
gerna byns bönder o hjälpte till di tog inte
betalt men mat o brännvin så då kunde de
blif förtiget di kom mest med kräffor som de
satte i förstugan när de gick innu då hände det
att någon spjutverk tog o blanda om hela högen
så de kunde inte fara till, så var det att gå i
byn att byta äppel dagen efter så hade de
roligt 2 dagar. Kvarnarna här ikring var nog
bygda av bönderna dei hörde nästan alltid ställe
till keramen förs men många är sålda från
slävet någon gång fick soner till ägaren dela
den ene fick släpet den andre kvarnen så di
fläcka mylarna ägde kerulen sjelv.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

10.

Här var en del gode som hade egna kvarnar här i
 här är nu Kulla Gunnarscrip kvarn stående men
 driften nerlagd. Kräpparup hade en stor Väderkvarn
 som brände ner för några år sen ja vet reda på
 fler sådana di var utarrenderade allt det jag minns
 ja känner inte till byalagens kvarnar någon
 väg kan ja inte behöva byggas här i kring
 Det var tre fyra o fem möller i varje kommun.
 Så länge ja minns tillräcka nog vi full till
 första världskriget i ransoneringen kom så
 blev det slut konstant betalning kunde hålla
 men det var sällan. Nu mäter di för betalning
 men sällan konstant mest på räkning. Tullen
 gick åt på olika sätt somliga hade en del svin
 men annars gick det att hägga till folk som
 hadde djur men ingen säd. Annars behöfde
 många bönder köpa på som maren de sådde
 för mycket på hästen

Att mala för full var nog det bästa för den slappa
man att skriva så mycket och här var det betecknat
att mjölnarna drev bageris här ja hörde men inte
hur i trakterna men röst omkring Malmö. Så
länge ju var Allemund till 1940 malde vi grovmjöl
till de färre bönder der som gick något vidare åt
men det är röst rent slut nu. Så det har
gått bort under de sista 10 åren inte på en
gång men det har blit mindre o mindre. En god
mjölnare var väl den som kunde mala och
hålla kvarnen i ordning. Detta hälla god min
i elakt spel. di fick ju inte kiva med bönder
na för då körde de till en annan kvarn det
var ju inte långt till nästa. Mjölnarnas
hederuppdrag var nog rätt smärt men naturligt
vis kunde det hänta någon han skulle hållit
ha ställe till möllan så han var halften
möllare o halften borde

Mjölnarna mådde väst av att inte vara
för mycket intresserade i politiska eller kommu-
nala angelägenheter. Det var ju bönderna som
dominerade på landsbygden. Annars vid kallas
o fäster var det nog inte någon skickad på
dem o bånderna. De som blev mjölnare var
av olika samhälls klasser. Det var statare
skollärare o konna paga o inte minst mästare
paga. ja vet en mjölnare som hade 3 söner
som alla ble mjölnare o kvarnmästare. Att bli
mjölnare. Det var bara att få plats på en
kvarn för det mästa var det frå mästervenner
en storst o en minst mästare så var det bara
att arbeta med också fick man lära si gott
man kunde. Att torka såden förekom inte dessa
kräcker det jag vet, annars blivden nog lättare
att mala. Såden kom ju till kvärnen med häst o
vagn eller släda i den tiden kunde här vara

卷之三十一

vi brukades sällan att mala den med än i gänga.
Det var nog förlängt sen di hade dåliga kvarn-
stenar och en sorts grav hackning på dem di
kalla det randhackning. Sen i början på 1900-talet
var det mått konstjorda kvarnstenar di mala
finare än naturstenarna. Vi mala brödsäd med
samma ring som till foderäder. Vi brukar att
mala en sack rent korn före så banha vi ringkaret
o renna så godt vi kunde på Holländskorna var ju
för det mästa 3par stenar så kunde ett par sta-
rena att mala brödsäd på. Bånderna var ju noga
med att de fick sin egen säd det gällde nog alla
vorer di brodde ingen hadde så bra som di gjorde
om än den var rätt så dålig. Att mala i gäng
kvarnen behövdes ingen specialist till det kunde
nog varje mjölnare. Det noggrannaste arbetet var
nog att segelfalla men det var intressant o roligt men
det var arbete att lyfta upp o sätta ner långförtet mina
20-30 gånger innan det blev rätt.

Kvarnen kunde ju skadas på flera sätt vingarna kunde ju skadas om de inte var starka och kriggarna det kunde röra av sig eld i persens-bronsen som var tråd mot tråd när den inte kunde hålla så mälan stanna blev det ju så varmt så den blir gnister i tråden i alla fall rök det bra. Plats för övernattning behövdes inte i dessa trakter det var längre upp i skogsbygden där di hade tillräckligt till kvarnen det var nog ändast vid vattenkvarnar. Det gammalt skrock har ja inte hört mycket av di talat mest om bäckmannen som ville vänta dem. Inte i min tid har vi haff några särskilda farliga eller gynnsamma dagar att malta på annat än det berodde på vinden om det var bra eller dåligt. Det var ju alltid brukligt att lägga sackarna så di hadde botten till baks för di såde att annars kunde der komma något före eller annat efter vagnen o lösa sackarna så insjölet iarm ut på vagnen

BIBLIOGRAPHI

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

17.

Några ridares inskriftioner finns ja inte annat än
på en bröstalpe i Åkerum intill följande vers

Hans viktig är inte mjölnarens kall

Vår meniskan föder, strax malas ^{der} skall

Och sedan vår hädan hon farit

Jä meniskan väl inse en broddit fått

Om inte mjölnaren varit.

Jä nog känner till både eldväder o olyckor på kvarnar
men ja har inte varit på mer än en eldväda
när en kvarn brände det var Kattarps Kvarn som
brände mitt på dagen ja var då på Hasselarps Kvarn
det var den närmaste till Kattarps det var 1903

Eva mjölnare som ja kände stor ihjäklämda av
hjulen. Den ene heter Lundström och var möltsven
på Granköpinge den olyckan hände det var omkring
1895. Den andre heter Lindberg o var kvarnägare
i Bjur. Det var omkring 1903.

I har vidt glömt att tala om hur vi möllervennen eller mölledrägarn brölde. Kom nog till Yäsby 1894 var den 43 år kom sen till Gladaborg vid Bjur sen var ja i Hasselarp 5 års alla 3 möllerna var med från omväg och hög mur nerere i muren var en mölle- kammar med en stor säng med lös halv i bottmen ett bord ett par stolar men någon sorts värmeinrättning fanns inte på något av ställen så man har fått frysa många gånger under de förra åren men man tog ingen skada av det utan blev aldrig intilligen ingen drivhusplanta. Vi har en gammal stabba- mölla i Raus som går ännu han maler lik till många landbrukare men det dröjer väl inte länge förrän den blir något fel sen blidet väl inte reparerat hon är byggd någon gång på 1700-talet. Den och Kulla Gunnarsfors kvarn är de gamlaaste o intressantaste som är till i dessa trakter.